
Арнольд Ван Геннеп: теорія та практика етнографії

Жан-Марі ПРІВА

RÉSUMÉ

Jean-Marie Priva. Arnold Van Gennep: théorie et pratique de l'ethnographie

Les Alpes ont joué un rôle précoce et décisif dans l'intérêt de Van Gennep pour la recherche folklorique. Ces montagnes où il a passé une partie de sa jeunesse ont constitué un fécond terrain d'exploration et d'expérimentation pour l'élaboration et la validation d'hypothèses scientifiques fortes (théorie des rites de passage ou théorie des «zones folkloriques» par exemple). Van Gennep a aussi publié de grandes monographies folkloriques issues d'enquêtes directes ou indirectes, en particulier sur le Dauphiné et la Savoie. Notre article met l'accent sur l'enquête de terrain et les problèmes de communication avec les «témoins» interrogés. Van Gennep critique vivement les recherches qui généralisent à partir d'observations très localisées ou qui s'aveuglent sur la qualité des informations recueillies dans des situations d'échanges souvent très inégaux. Mais l'ambition encyclopédique de Van Gennep le conduira en fait à transiger avec ses propres exigences méthodologiques à la fois fortes et pionnières.

Mots clés: *Arnold Van Gennep. Les Alpes. Théorie des «zones folkloriques». Recherche folklorique.*

SUMMARY

Jean-Marie Priva. Arnold Van Gennep: the Theory and Practice of Ethnography

The Alps played a crucial role in Van Gennep's interest in folklore research. Mountains were he spent a part of his youth, became a fruitful basis of his theoretical research and experiments for putting into shape and supporting important hypotheses such as the «theory of the passing rituals» or the theory of the «folk zone». Van Gennep published fundamental folkloristic books which were the result of his direct and indirect research, of Dauphiné and Savoy in particular. In this article the importance of regional studies and the problems of communicating with the respondents are pointed out. He actively criticized the studies in which the results of the local research are generalized as well as studies in which the quality of the received information is ignored, or is interpreted incorrectly. His encyclopedic ambitions led him to creation of his own research methods which were fundamental and pioneering at the same time.

Key words: *Arnold Van Gennep. The Alps. The theory of the «folk zone». Folklore research.*

«Коли мені було шістнадцять років, я їздив із друзями з Шамбері (Chambéry) та Шаля (Challes) на ярмарок в Аспремонт (Aspremont); на той самий ярмарок приїжджали хлопці зі Шапареяна (Charareillan). І вони, і ми запрошували місцевих дівчат танцювати; деякі з них погоджувалися, добре знаючи, чим все скінчиться: звичайнісінькою бійкою, з якої зазвичай виходять із підбитим оком та гулею на лобі. Але врешті-решт і ми, і хлопці зі Шапареяна почали глузувати з дівчат з Аспремона!»

Напевно, міряючись силою зі своїми суперниками, молодий Арнольд визначав таким чином силу місцевих соціальних звичаїв. І можна побитися об заклад, що це грубе і водночас веселе посвячення в дійсність савойської фольклорної культури змусило його замислитися.

I. «Зародження любові до науки»

За його словами, вирішальну роль у тому, що він захопився дослідженням фольклору, відіграли Альпи:

«Усі обставини мого життя сприяли тому, щоб я почав вивчати фольклор Дофіне. За кілька років до мого народження моя бабуся по материнській лінії вийшла заміж вдруге за Чарльза Форньє, сина Естелли, подруги Берліоза. Подружжя Форньє було знатного роду і мало багато шлюб-

них союзів у країні; у дитинстві, та й пізніше, під час канікул, я жив у справжньому дофінському середовищі на старій скелі. Мій двоюрідний дядько був нотаріусом у Сент-Симфор'єні (St. Symphorien) в Озоні. Я часто прогулювався з його сином, моїм кузеном Фердинандом, котрого потім було вбито у Тонкіні. Разом зі своєю тіткою Кітті Форньє я об'їздив усі землі Морестелю, де вона побудувала будинок із терасою і величезною майстернею.

Мої батьки жили в Шалі, недалеко від Шамбері, і підлітком я досліджував Картезіанський масив та Бельдон (Belledonne), спускався до Уази через долину Віяр (Villards). Але в той час я ще не замислювався про існування фольклору. Захоплення наукою (яке й зараз досить сильне) виникло в мене під час спілкування з селянами з рівнин та гір».

Його донька Кітті підтвердить, що батько почав цікавитися альпійським фольклором² у підлітковому віці:

«Там він був щасливий. Його вітчим, з яким у нього були хороші стосунки, давав йому достатньо свободи, і він часто сам ходив у гори у пошуках старовинних монет, ночуючи на фермах; він приносив також італійський і савойський посуд для своїх батьків (...)»³.

У своїх іноді аж надто особистісних статтях у «Mercure de France» Арнольд Ван Геннеп неодноразово висловлював свою відданість альпійським землям та місцевим мешканцям:

«Цієї зими, провівши вісім днів у Савойї, я зробив декілька відкриттів. Перш за все, я поглянув дорослими очима на чудовий зимовий пейзаж долини Шамбері, з якою я знайомий з юності, і красу якої я не мав змоги оцінити. Жодне інше місце французьких та швейцарських Альп не має нічого подібного до цього куточка, особливо у порівнянні з Шармет (Charmette) або виноградниками Савойї. Найбільше вражає хребет Бельдон: він знаходиться в глибині застави, оточеної гірськими хребтами. У цьому місці дуже гармонійно поєднуються плоскогір'я з високогір'ями, рівнини з гостроверхими скелями. Тепер я розумію, що Руссо створив саме цей пейзаж — брутальний і водночас м'який, сильний і слабкий (...).

Також я відкрив для себе савойський музей і музей в Аннесі (...). І, нарешті, я познайомився з молодим учителем, котрий займався живописом, гончарством, виробляв різні предмети з дерева, і почав займатися кеармікою, вивчаючи ази цієї справи за межами школи. Серед гончарних виробів пана Поля Жаке найбільше мені подобаються ілюстрації місцевої флори і фауни, а після них — танок прекрасних дам у сучасних сукнях (...). Його кераміка безпосередньо пов'язана з традиційними гончарними виробами Савойї; це щось на зразок індивідуального винаходу окремо від колективного, усталеного і обмеженого виробництва (...). Це рідкісна нагода осягнути життєвість місцевих змін»⁴.

* * *

Ця «жага до науки» принесла чудові наслідки. Альпійська бібліографія Арнольда Ван Геннепа з фольклористики охоплює півстоліття, починаючи з короткої публікації на тему «ознак власності» у Савойї, у 1902 році в журналі «Народні традиції»⁵, і аж до його «Критичного огляду народного мистецтва в Альпах»⁶, який з'явився у 1947 році. Доробок Арнольда Ван Геннепа, присвячений західній альпійській етнографії і франкофонії, від Дофіне і аж до Савойї (не кажучи вже про декілька наукових праць із швейцарського фольклору), налічує близько 60 видань. Найбільша частина цих праць міститься у «Manuel de folklore francais contemporain»⁸ в адаптованій формі. Деякі з цих праць є не тільки об'ємними, а й важливими з точки зору новаторства: «Савойя була terra incognita для фольклористики, поки я не розпочав там свої дослідження, котрі з плином часу ставали більш систематизованими (...). Завдяки відданим друзям, а також вивченню різноманітних малодосліджених місць загалом я назбирав 554 факти, що представляють близько тисячі місцевостей. Величезна кількість цих матеріалів представлена у 12-ти томах, до яких додається атлас зі ста картами, що були опубліковані іншими авторами»⁹.

Уявімо також, що «найбільші» монографії з фольклористики Франції є результатом досліджень Арнольда Ван Геннепа і можуть дати відповіді на запитання, які він ставив своїм кореспондентам, та включають два комбіновані методи»¹⁰. Проведення систематизованого дослідження і безпосередній архаїзм спостереження дають Арнольду Ван Геннепу змогу висвітлити «альпійські порівняння» і таким чином сприяти розвитку «порівняльного вивчення французького фольклору»¹¹ як єдиного цілого.

II. Дослідження альпійських земель

Для Арнольда Ван Геннепа Альпи є не лише улюбленим місцем. Це місце досліджень, місце випробувань, а також можливість підтвердження деяких наукових гіпотез, що становлять основу його праць. Це, насамперед, його славнозвісна теорія про перехідність обрядів¹², покладена в основу його найважливішого дослідження:

«Мої дослідження — як в Дофіне та Савойї, так і в інших місцевостях — можна вважати своєрідним контролем, під який я хочу взяти загальну теорію моїх перехідних обрядів. Для виведення цієї загальної теорії я застосував порівняльний метод. Але пізніше (дослідивши різноманітні місцевості) я зробив висновок, що ця теорія не може ґрунтуватися тільки на двох елементах, які я обрав раніше, — географії та історії. Отже, — додає Арнольд Ван Геннеп, — я зробив вибір на користь монографічного дослідження територій, що є чітко обмеженими і мають загальновідому історію. Савойя стала ідеальним місцем для цього, так само, як і Дофіне; і цього разу факти змушують мене визнати існування схеми перехідних обрядів (...)

Тут також ідеться про розуміння фольклору як наукової дисципліни (з його різноманітними поняттями, як, наприклад, «фольклорні зони»), а не лише як дослідження, пов'язане з історією (переважно після XIX ст.) або соціологією (на шляху узаконення)¹⁴: «Ретельне дослідження фольклору в гірських місцевостях (...) показало, що різна висота їх розташування не створює перешкоди для поширення звичаїв. У Савойї найбільш показовим є поділ північ-південь, починаючи з верхівів гір та річок. У Високих Альпах так само, як і на решті території Франції та Європи, фольклор розвинувся і продовжує розвиватися з огляду на його унікальність і незалежність від умов орографії, гідрографії та економіки, хоча ці умови обов'язково перетинаються з умовами психічними та соціальними...»¹⁵.

Зрештою це стосується визначення власної методології фольклориста, а саме — дослідження місцевості з визначеною метою.

На противагу компіляційним працям чи описам, що беруть початок із розгорнутих досліджень, Арнольд Ван Геннеп виступає на захист динамічного, глобального та локалізованого дослідження: «Лише після війни я зміг застосувати до Дофіне метод дослідження «община за общиною», котрий через сорок років відкрив мені 540 общин у двох савойських департаментах. Це суттєвий показник, якого рідко досягали у французьких фольклорних монографіях. Класифікація фактів, окреслена певними рамками, я сподіваюся, стане в пригоді іншим для завершення праць, що донесуть до регіоналістів та вчених величезну кількість нового матеріалу, який стане для них справжньою знахідкою...»¹⁶. Цей вид дослідження, основою якого є вивчення культури народу, має на меті розуміння «внутрішнього», яке Арнольд Ван Геннеп інакше називає «народна психологія». «Вангеннепіанство» прагне зрозуміти на внутрішньому рівні логіку народної культури за допомогою «обробки» певної місцевості і виходить з того, що «кожна соціальна одиниця постає з безмежною кількістю різноманітних граней, котрі залежать одна від одної, і поєднання яких має особливий характер»¹⁷.

Така методологічна (а отже, й теоретична) орієнтація спрямована на схрещення наукових, установчих та ідеологічних питань. Насправді, після Першого міжнародного з'їзду фольклористів (Париж, 1937), наукові праці Арнольда Ван Геннепа були «жорстко недооцінені», і ця «маргіналізація» пояснюється акцентом на різноманітність, яка завжди вносить новизну в «народні вчення» (а не є завжди однорідною, як у офіційних вченнях). З того часу, на відміну від більш сьєнтистських і пасейстських або позитивістських і соціоцентристських проєктів, задум Арнольда Ван Геннепа змушує замислитися «не про загальне, а про конкретне, з метою визначення сутності місця, а не класу»¹⁸.

III. «Розмовляти «на рівних» із пастухом»

Арнольд Ван Геннеп жваво відреагував на таке публічне «відкидання» у вирішальний період для майбутнього науки. У своїй етнографічній хроніці у «*Mercure de France*» від 15 лютого 1938 року він написав: «Завжди одне й те ж: син буржуа спочатку отримує середню освіту, потім — вищу, провівши свої дитячі роки поза сільським чи робітничим середовищем свого села чи міста. Він неспроможний розмовляти «на рівних» з пастухом, ковалем, фермером і «страждає» (згідно з дослідженнями) через тих, чиї мову і звичаї він ігнорував з дитинства. Він постає перед цим «диким» світом із знаннями, яких достатньо лише для складання іспитів»¹⁹.

Подібні явища описує й П. Бурдьє як «навички, отримані зі школи». Проте вони є зовсім протилежними²⁰, на думку Арнольда Ван Геннепа, професійним принципам сучасного фольклориста.

Метою праці «Розмова «на рівних» із пастухом» є дослідження пізнання, а отже, й комунікації. Для досягнення наукової цілі необхідні численні умови, котрі пропонуються в ідіолектальному формулюванні, через те, що складність предмета — у відображенні його експресії. Насамперед, він погоджується з тим, що треба залишити свій кабінет, щоб не застрягти в «рутині колекціонера старовини і дивацтв», цікавитися «живими» усними джерелами і не присвячувати себе «історичним дивацтвам» архівних джерел²¹. Під час дослідження місцевості фольклорист хоча б один раз повинен контактувати зі «свідками», а не вдовольнятися вибраними інформаторами та інформацією з «других» рук (викладачів, священників, лікарів тощо). Безсумнівно, професійний жаргон надихає на налагодження «безпосередніх відносин між дослідником і носієм інформації» і на те, щоб «розмовляти однією мовою»²² (а не якимись вибраними соїлектами та технолектами). Кращим є метод (і це має сенс) викладу інформатору суті роботи «простою та конкретною мовою», а не звернення до «абстрактних понять та глобальних питань»²³. Тут ідеться про те, що дослідник і досліджуваний мають спільну мовну і культурну традиції і навіть можуть мати спільні інтереси. Отже, під «розмовою «на рівних» із пастухом» розуміють не використання спільної мови (національної мови чи діалекту або місцевого говору), а опис стосунків у логічній бесіді, котрі ма-

ють на меті становлення симетричних позицій під час обміну інформацією.

Ось як наш фольклорист розповідає читачам «*Mercure de France*» про розчарування, яке добре ілюструє труднощі (звичай пов'язані з культурою), що виникають під час діалогу з жителями гір:

«Проходячи повз велику ферму, де починається підйом на Брізон (Brison) і Мон Саксонне (Mont Saxonnex), я побачив щось на зразок маленьких хатинок з дерева, дошки яких було пофарбовано переважно у червоний та жовтий кольори, на яких стоять дві висушені ялинки, але все ще прикрашені зів'ялими букетами і вицвілими стрічками. На мої запитання фермер відповідав, що одну з цих ялинок поставили перед жнивими, а іншу — після косовиці; нею було прикрашено верхівку останнього возу. Також я запитав, як називається та хатинка (...). «Ось це — *cabustral*,» — відповів чоловік. Я записав це слово, але не знайшов його в савойському словнику, повернувшись у Боневіль. Я поговорив на цю тему з багатьма боневільцями, але ніхто не знав цього слова. Через кілька днів, приїхавши на те ж саме місце з моїм приятелем Гамом та паном Дюмоном, мировим суддею, я показав їм хатинку. Ми покликали фермера, і пан Дюмон запитав: «Як ви це називаєте?» — «Ось це — стара комора шляхового робітника; тут тримають інструменти», — сказав фермер і пішов.

Ось ми піднімаємося на Брізон (Brison). Розмова з місцевим жителем: «Шановний, — каже мировий суддя, — ви б не могли сказати мені, що таке *cabustral*? — «Так, звичайно, пане суддя, якби ви не знали цього, то не питали б». І наш супутник віддалився великими кроками, голосно сміючись (...). Ми здогадалися, що тут ідеться про слово і про деякий об'єкт, як, наприклад, хатинка, що виконує роль робочої кімнати.

Ось ми й зупинилися. Питаємо ще одного брізонця, чи не знає він, що таке «*cabustral*». «*Cabustral*? Заждіть, та он же він — у полі». Цього разу йшлося про людське прізвисько. Отже, підводимо підсумок: протягом дня нам сказали, що так називають людину, що продає камлот, мандрівного лудильника, потім, що це місце в домі, куди складають усілякий мотлох, щось на зразок комірчини (...). Повернулися ми з незначними досягненнями (...)²⁴.

Таким чином, розмова з пастухом для фольклориста (з точки зору «розмови однією мовою») не має великого значення, у порівнянні з його співрозмовниками, що проводять над ним подвійну авторефлексивну роботу. Тут звичайно йдеться про те, щоб тримати на відстані етнотипічні ознаки чи то народного образу хорошого пастуха, чи то жалюгідний образ пастуха в береті, що сповзає на очі... Тут ідеться про найбільш фундаментальний для фольклориста спосіб «розшифровки стратегій для тих, хто його приймає або відкидає, визначається по відношенню до нього»²⁵. Така сучасна «етнографія взаємодії» у Арнольда Ван Геннепа, безсумнівно, визначалася б як «етнографія бесіди», в якій фольклорист намагатиметься бути нарівні з пастухом... Чи можемо ми після цього всього припустити, що визнання різноманітності і складності культури є основою етнографічних досліджень? З цього випливає подвійне етимологічне значення слова «фольклор», яке, з

одного боку, означає «науку про людей», а з іншого — «науку про цю науку».

Відомо, що ця критична і пізнавальна фольклористика може залишитися в програмному або ж у віртуальному вигляді²⁶. Арнольд Ван Геннеп може чесно констатувати цей факт:

«Я нагадую, що я сам не можу застосувати власний метод до усіх общин Франції (...). Якщо я спробую визначити менше ніж 600 комун із 630 у старовинній Савойї (...), то для інших провінцій доведеться визначити лише обмежені регіони (...). Я перший визнаю той факт, що між моїми бажаннями та досягненнями існує значна прірва; і що застосування різноманітних методів дослідження та тлумачення є досить віддаленим від досконалості, яка визначена наукою»²⁷.

Прощайте, телята, корови, свині і пастухи... Насправді фольклорист не має уподібнюватися псові, що охороняє численне стадо, (я маю на увазі «місцеві жителі»). Отже,

потрібно досліджувати місцевість «община за общиною і село за селом»²⁸.

Залишається зазначити «необхідний метод» для тих, хто цікавиться регіональною етнографією: «Я ставлюся до савойців, — пояснює Арнольд Ван Геннеп, — так, ніби вони дикуни, і їхня країна розташована у центрі Африки»²⁹. Цей віддалений погляд, в першу чергу, залежатиме не лише від історії дисципліни, а й від рівноправної гри. Саме про це мріє Арнольд Ван Геннеп, а також про те, що фольклорист погодиться бути в одному часовому вимірі з савойськими дикунами, що є найбільш ідеальним становищем для етнології.

Відтак дослідницьке захоплення фольклориста набере більшої інтелектуальної та поетичної сили: «Певно, найбільшою принадою етнології є те, що перші здобутки і соціально застосовані методи змінюють повсякденне життя...»³⁰.

Примітки

¹ Van Genneп A. La Savoie. — Voreppe, 1991. — P. 69.

² Van Genneп A. Le Dauphiné traditionnel. — Voreppe, 1990. — Т. 1. — P. 11. Мати Ван Геннепа знову вийшла заміж за «відомого ларинголога», який йому доручав займатися мікроскопічними операціями з 15 років, тому що сподівався бачити його своїм послідовником у Шалі. За словами Ван Геннепа, він отримав незабутній досвід і застосував біологічний метод дослідження до етнографії та фольклору. (Van Genneп A. Contribution à la méthodologie du folklore. — Lares, 1934. — Anno V. — Marzo 12. — P. 25).

³ Van Genneп K. Bibliographie des œuvres d'Arnold Van Genneп. — Paris, 1964. — P. 4.

⁴ Van Genneп A. // Mercure de France. — 1914.° — 1 mars (réédité dans J. M. Privat, Chroniques de folklore d'Arnold Van Genneп. Recueil de textes parus dans le Mercure de France (1905 — 1949). — Paris, 2001. — P. 100 — 102).

⁵ Van Genneп A. Marques de propriété: Savoie, Languedoc // Revue des Traditions populaires. — 1902. — Т. 17. — P. 222 — 223.

⁶ Van Genneп A. Observations critiques sur les arts populaires dans les 1 // Artisans et Paysans de France — Recueil d'études d'art populaire. — Strasbourg, 1946. — P. 70 — 82.

⁷ Van Genneп K. Index des noms géographiques (lieux et peuples), op.cit.. — P. 59 — 66.

⁸ Як приклад Ван Геннеп наводить свою працю «Questionnaire sur les mœurs et coutumes de la Savoie». «Mes propres questionnaires ont bien rendu (...), observe-t-il (A. Van Genneп, Manuel de folklore français contemporain. — Т. 3, Questionnaires — Provinces et Pays — Bibliographie méthodique. — Paris, 1937. — P. 32 — 38 et p. 11).

⁹ Van Genneп A. Manuel de folklore français contemporain. — Т. 3, op. cit. — P. 275.

¹⁰ Belmont N. Arnold Van Genneп, le créateur de l'ethnographie française. — Paris, 1974. — P. 175.

La Savoie, vue par les écrivains et les artistes. — Paris, 1913. — 392 p.

En Savoie, du berceau à la tombe. — Т. 1. — Dardel. — Chambéry, 1916. — 328 p. — Т. 2. — Du Jour de l'An à Noël.

Le Folklore du Dauphiné (Isère). Etude descriptive et comparée de psychologie populaire // Les Littératures populaires de toutes les nations, II—III, 2 vol. — 1932 — 1933. — P. 792.

Le Folklore des Hautes-Alpes. Etude descriptive et comparée de psychologie populaire // Les Littératures populaires de toutes les nations, IX, 2 vol. — 1946. — P. 432. et 321.

Mane M., Veyssièrre G. et Zwirn J. Збірка з 12-ти найвідоміших праць Ван Геннепа опублікована під загальною назвою «Culte populaire des saints en Savoie». — Paris, 1973. — № 3. — P. 217.

¹¹ Van Genneп A. Les Hautes-Alpes traditionnelles. — Voreppe, 1990. — P. 17.

¹² Van Genneп A. Les Rites de passage. — Paris, 1909.

¹³ Van Genneп A. Le Dauphiné traditionnel, op. cit., Introduction. — P. 31. Див. також: A. Van Genneп De quelques rites de passages en Savoie, Revue d'Histoire des Religions. — 1910. — 62 p.

¹⁴ Fabre D. Le Manuel de folklore français d'Arnold Van Genneп // Les lieux de mémoire, III La France, 2. Traditions, sous la dir. de P. Nora, Bibliothèque illustrée des histoires. — Paris, 1992. — P. 654 — 657, або також Privat. Chroniques de folklore d'Arnold V. Genneп. Recueil de textes parus dans le Mercure de France (1905 — 1949). — Paris, 2001. — P. 21 — 25.

¹⁵ Van Genneп A. Les Hautes-Alpes traditionnelles, op. cit. — P. 30 — 31.

¹⁶ Van Genneп A. Le Dauphiné traditionnel, op. cit. — P. 11 — 12.

¹⁷ Van Genneп A. Méthodes // Le Folklore. — Paris, 1924. — P. 37. Див. також: N. Belmont, op. cit.. — P. 85 — 98; A. Van Genneп, Textes inédits sur le folklore français contemporain, présentés et annotés par N. Belmont, Archives d'ethnologie française, 4, coll. dirigée par J. Cuisenier. — Paris, 1973. — P. 142.

¹⁸ Vellay-Vallantin C. Le Congrès international de folklore de 1937 // Annales, HSS, mars-avril 1999. — №2. — P. 503 — 505.

¹⁹ Van Genneп A. Ethnographie. Revue de la Quinzaine // Mercure de France, 1938. — 15-II — P. 158.

²⁰ Bourdieu P. Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action. — Paris, 1994. — P. 223.

²¹ Van Genneп A. Méthodes // Le Folklore, op. cit. — P. 32 — 44.

²² Maget M. Guide d'étude directe des comportements culturels, Ethnographie métropolitaine. — Paris, 1953. — P. 171 — 173.

²³ id., ibid.

²⁴ Van Gennep A. Légendes, chansons, jeux, coutumes et croyances de la Haute-Savoie // Mercure de France. 1910. — 16 septembre (voir in J.M. Privat, op. cit. — P. 434 — 435).

²⁵ Fabre D. L'ethnologue et ses sources // Vers une ethnologie du présent, sous la dir. d'Althabe G., Fabre D. et Lenclud G // Coll. Ethnologie de la France, cahier 7. — 1992. — P. 45.

²⁶ Favret-Saada J. зовсім не бере до уваги найсучасніші критичні виступи Ван Геннепа (J. Favret-Saada, «Le métier d'ignorant», Les mots, la mort, les sorts. — Paris, 1977. — P. 287 — 294.

²⁷ Van Gennep A. Contribution à la méthodologie du folklore..., op. cit. — P. 33.

²⁸ Van Gennep A. Mercure de France, 16 octobre 1909 (J.M. Privat, op. cit. — P. 68).

²⁹ id., ibid.

³⁰ Van Gennep A. Antiquités protohistoriques, traditions et chansons de Haute-Savoie // Mercure de France. — 1907. — 16 octobre (J.M. Privat, op. cit. — P. 395).

Література

Belmont N. Arnold Van Gennep, le créateur de l'ethnographie française. — Paris, 1974.

Bourdieu P. Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action. — Paris, 1994.

Fabre D. L'ethnologue et ses sources. Vers une ethnologie du présent, sous la dir. d'Althabe G., Fabre D. et Lenclud G. // Coll. Ethnologie de la France, cahier 7. — 1992.

Fabre D. Le Manuel de folklore français d'Arnold Van Gennep... // Les lieux de mémoire, III La France, 2. Traditions, sous la dir. de P. Nora. — Paris, 1992.

Favret-Saada J. Le métier d'ignorant // Les mots, la mort, les sorts. — Paris, 1977.

Maget M. Guide d'étude directe des comportements culturels // Ethnographie métropolitaine. — Paris, 1953.

Mane M., Veyssière G. et Zwirn J. Culte populaire des saints en Savoie // Coll. dirigée par J. Cuisenier. — 1973. — N°3.

Privat J. Chroniques de folklore d'Arnold Van Gennep. Recueil de textes parus dans le «Mercure de France» (1905 — 1949). — Paris, 2001.

Van Gennep A. Marques de propriété : Savoie, Languedoc // Revue des Traditions populaires. 1902. — T. 17.

Van Gennep A. Antiquités protohistoriques, traditions et chansons de Haute-Savoie // Mercure de France. — 1907. — 16 octobre.

Van Gennep A. Mercure de France. — 1909. — 16 octobre.

Van Gennep A. Les Rites de passage. — Paris, 1909.

Van Gennep A. Légendes, chansons, jeux, coutumes et croyances de la Haute-Savoie // Mercure de France. — 1910. — 16 septembre.

Van Gennep A. De quelques rites de passages en Savoie // Revue d'Histoire des Religions. — 1910.

Van Gennep A. La Savoie, vue par les écrivains et les artistes. — Paris. La France pittoresque et artistique, collection dirigée par A. Van Bever. — Paris, 1913.

Van Gennep A. Mercure de France. — 1914. — 1 mars.

Van Gennep A. En Savoie, du berceau à la tombe. Dardel. — Chambéry, 1916. — T. 1.

Van Gennep A. Méthodes // Le Folklore. — Paris, 1924.

Van Gennep A. Le Folklore du Dauphiné (Isère). Etude descriptive et comparée de psychologie populaire. Les Littératures populaires de toutes les nations, II—III. — Paris, 1932 — 1933. — T. 2.

Van Gennep A. Contribution à la méthodologie du folklore // Lares, anno V, marzo XII. — 1934.

Van Gennep A. Manuel de folklore français contemporain. T. III. Provinces et Pays — Bibliographie méthodique. — Paris, 1937.

Van Gennep A. Ethnographie // Mercure de France. — 1938. — 15. 02.

Van Gennep A. Le Folklore des Hautes-Alpes / Etude descriptive et comparée de psychologie populaire. // Les Littératures populaires de toutes les nations, IX. — 1946. — T. 2.

Van Gennep A. Observations critiques sur les arts populaires dans les Hautes-Alpes. Artisans et Paysans de France — Recueil d'études d'art populaire. — Strasbourg, 1946.

Van Gennep K. Bibliographie des ?uvres d'Arnold Van Gennep. — Paris, 1964.

Van Gennep A. Le Dauphiné traditionnel. — Voreppe, Traditions, T. I, 1990 (1° éd. 1932).

Van Gennep A. Les Hautes-Alpes traditionnelles, Voreppe, 1990 (1° éd. 1943).

Van Gennep A. La Savoie, Voreppe, 1991 (1° éd. 1916).

Van Gennep A. Textes inédits sur le folklore français contemporain, présentés et annotés par N. Belmont // Archives d'ethnologie française, 4, coll. dirigée par J. Cuisenier. — Paris, 1973.

Vellay-Vallantin C. Le Congrès international de folklore de 1937 // Annales, HSS, mars-avril 1999. — N° 2.